

# Kořeny a varianty literatury faktu

Na počátku šedesátých let se v českém prostředí definitivně etablovala literatura faktu jako svébytný, esteticky účinný prozaický žánr stojící na rozhraní mezi beletrií a literaturou věcnou. O tomto žánru se v Čechách začalo diskutovat na teoretické úrovni již od poloviny padesátých let (Oleg Sus, Růžena Grebeníčková aj.) a jeho původní velmi volné vymezení zahrnovalo některé románové formy (román v dopisech, reportážní román, biografický román) stejně jako útvary literatury odborné, respektive populárně naučné (stať, monografie, úvaha, esej) a postupy publicistické (zvláště reportáž, interview). Poukazovalo se přitom na principy formulované v Rusku na konci dvacátých let spisovateli z okruhu časopisu *Levyj front isskustva* (Lef) a formalistů, kteří v opozici k artistickému románu vymezili novou koncepci prózy založenou na její dokumentárnosti.

Faktograficky zaměřenou knižní řadu Fakta a svědectví vydávalo již od roku 1958 Naše vojsko, výrazný impulz pro rozvoj literatury faktu v českém prostředí však znamenal především vznik edice Kolumbus v nakladatelství Mladá fronta v roce 1960, ve které paralelně s překladovými pracemi vycházela původní česká literatura faktu. Tematické zaměření těchto knih bylo různorodé: od otázek prehistorie, literární historie po problematiku přírodních věd. Spojovala je faktografičnost, respektive nefiktivnost, atraktivita témat i jejich narativního zpracování a důraz na „dobrodružství poznání“.

Mimo jiné i pod formujícím vlivem děl západní proveniencí, jež za využití beletristických postupů zpřístupňovala širokému publiku nejnovější vědecké výzkumy a objevy (např. Paul de Kruif, C. W. Ceram), se v průběhu šedesátých let škála faktografických postupů velmi rozšířila. Na jedné straně sahala po nezřetelnou a napjatou hranici mezi literaturou faktu a literaturou odbornou, popřípadě populárně naučnou, na straně druhé zasahovala do prostorů, v nichž se stíraly meze literatury faktu a prózy fabulované, zejména detektivní a dobrodružné.

Soustředění na samotný fakt bylo charakteristické pro práce směřující spíše k vědecké popularizaci. Beletrizace textu zde byla obvykle minimální, autorský subjekt do něj nemusel vstupovat vůbec. Fabule byla oslabena, což ovšem zpravidla textu neubíralo na narativnosti. Formálně se jednalo převážně o syntetické výklady, soubory kratších monografických statí (k tomuto

typu lze v šedesátých letech přiřadit například historické práce Josefa Janáčka či přírodovědné knihy Zdeňka Michalce a Zdeňka Veselovského), případně o slovníkové zpracování monografického tématu (např. Bohové a hrdinové antických bájí Vojtěcha Zamarovského).

Protipólem tohoto scientistního typu bylo takové pojetí literatury faktu, v němž se fakt (např. historická událost, život historické osobnosti) stal základem příběhu – faktograficky založený text pak většinou směřoval k žánru příběhu s tajemstvím a ve vyprávění se často uplatňovaly fiktivní momenty. Beletrizace textu byla výrazná a škála beletristických postupů, jež tento proud literatury faktu využíval, byla poměrně barvitá. Autoři kombinovali postupy psychologizující, reportážní, cestopisné i detektivní.

Prózy detektivního a dobrodružného charakteru vycházely od roku 1965 v paperbackové edici Spirála nakladatelství Československý spisovatel a také v periodické, v trafikách prodávané edici Magnet z Vydavatelství časopisů ministerstva národní obrany. V této široce pojaté řadě byly kromě fabulovaných detektivek vydávány také jiné žánry, mimo jiné práce historické (František Šmahel: *Hranice pravdy*, 1969) a non-fiction prózy, zpracovávající konkrétní historickou událost, zvláště s kriminalistickou či špionážní zápletkou. K jejich autorům patřili zejména Roman Cílek (mj. *Výstřely ve vile Edelweis*, 1966) a Rudolf Ströbinger (*Pobřeží v plamenech*, 1966; *Mata Hari*, 1968).

## ■ Miroslav Ivanov

Pro utváření žánru v českém prostředí bylo klíčové, že navzdory rozšiřující se škále faktografických postupů začal být samotný pojem literatury faktu v průběhu šedesátých let spojován především s tím typem, který prezentoval MIROSLAV IVANOV – a to v takové míře, že tento autor začal být považován za iniciátora literatury faktu v Československu.

Ivanov vstoupil do širšího čtenářského povědomí na počátku desetiletí dvojicí knih, které byly spjaté s jeho vzděláním historika a literárního historika a předznamenaly dvě linie jeho příští práce. Historickou linii svého psaní zahájil knihou *Lenin v Praze* (1960; přeprac. s tit. *Lenin a Praha*, 1970), v níž se věnoval „vůdci světového proletariátu“ a zejména identifikaci míst, na kterých pobýval při své cestě do Prahy v roce 1912.

Ke stejné linii autorovy produkce šedesátých let se přiřadily práce, v nichž se vracel k dějinám českého protifašistického odboje, ke kořenům a průběhu druhé světové války. Na knihu *Nejen černé uniformy*, ve které rekonstruoval přípravu atentátu na říšského protektora (1963; přeprac. s tit. *Atentát na Reinharda Heydricha*, 1979), navazovala *Noc hnědých stínů* (1966) a soubor tří špionážních příběhů *Černý dostal mat* (1967).

MIROSLAV IVANOV

PRVNÍ ČLÁNEK ŘEZTU

Byl pátek, lépe tedy nejspíše úterý...
Až se dostal Hanka k tomu...
V listopadovém čísle magazínu vy-

šel tedy pod konopným nádevo...
Děť, která nikdy nebyla...
Děť dlouho mě laskal...
Mám teď spoustu otázek...
1209, kdy byl udávaný...
Mám teď spoustu otázek...



ce-Satlivě řekl uprostřed toho, že...
Tam, kde se stálo...
Aho, nezapomínám...
Na tomto místě...
Byla to komedie...
Proč?

Byla to komedie...
Proč?
Nezapomínám, že to byla doba...
Vlastnosti dalších věcí...
Mám teď spoustu otázek...
1209, kdy byl udávaný...
Mám teď spoustu otázek...

1209, kdy byl udávaný...
Mám teď spoustu otázek...
1209, kdy byl udávaný...
Mám teď spoustu otázek...

Škály, jen čtrnácti...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...

PRVNÍ PROBLÉMY

Tak, to bychom měli...
Za několik dní se objevily...
Výsady o mě osobě...
prohrajte, že RK je...
Když jsem...
Nepřijímám...
Tak jako...
Mástejte...
prohrajte, že RK je...
Když jsem...
Nepřijímám...
Tak jako...
Mástejte...

prohrajte, že RK je...
Když jsem...
Nepřijímám...
Tak jako...
Mástejte...
prohrajte, že RK je...
Když jsem...
Nepřijímám...
Tak jako...
Mástejte...

I.

mýšleno...
Pochybnosti...
Když jsem...
Nepřijímám...
Tak jako...
Mástejte...
prohrajte, že RK je...
Když jsem...
Nepřijímám...
Tak jako...
Mástejte...

prohrajte, že RK je...
Když jsem...
Nepřijímám...
Tak jako...
Mástejte...
prohrajte, že RK je...
Když jsem...
Nepřijímám...
Tak jako...
Mástejte...

česka...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...

česka...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...

česka...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...

česka...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...

česka...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...

česka...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...

česka...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...

česka...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...

česka...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...

česka...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...

česka...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...

česka...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...

česka...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...

česka...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...

česka...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...
Aho, ale to sem bylo...

První pokračování populárně vědecké studie Miroslava Ivanova Tajemství RKZ, Literární noviny 1967, č. 17.

Druhý tematický okruh Ivanovova pojetí literatury faktu vymezila kniha *Historie skoro detektivní* (1961), v níž se autor věnoval především příběhům z dějin české literatury. Ve vědomé opozici vůči „nudné“ literární vědě se zaměřil na čtenářsky atraktivní a opomíjená literárněhistorická tajemství a „bílá místa“, zvláště na problémy biografické (Máchova podoba) a topografické povahy (hledání reálného předobrazu a dějiště Olbrachtovy Anny proletářky). Dvě kapitoly z *Historie skoro detektivní* Ivanov přepracoval v knize *Modrá ozvěna* (1963).

Obdobná pátrání po historických událostech, životních osudech spisovatelů a dalších historických osobností, po jejich pseudonymech, reálných předlohách literárních textů či po okamžicích vzniku jednotlivých děl a dalších záhadách se stala trvalou součástí Ivanovovy tvůrčí metody v následných desetiletích. Oběma knihami tak Ivanov do českého kontextu uvedl typ literatury faktu, která předmětnou „skutečnost“ (např. historickou událost) čtenáři zatraktivňuje tím, že si ji formuluje jako záhadu, po níž je nutno pátrat a kterou on, autor, také odhaluje. Zpravidla proto pracoval s prolínáním dvou dějových linií: zatímco první osvětluje sledovaný jev či událost, druhá vykresluje proces jeho poznávání. Autor beletrizuje své vlastní pátrání a heuristickou práci (archivní bádání, rozhovory s odborníky, návštěvy historického místa apod.), případně rekonstruuje výzkum uskutečněný někým jiným. Výrazně (mnohdy až redundantně) přitom využívá techniky montáže pramenů: korespondence, deníků, úředních dokumentů, autentických vzpomínek či biografických medailonů.

Fabulační princip postupně odhalované záhady, který určil například i Ivanovův soubor věnovaný české literatuře od nejstarších dob po 20. století (*Labyrinth*, 1971), otevíral literární a historické poznatky pro široké vrstvy čtenářů, mnohdy však autora přiváděl až k pokušení hledat otázky i tam, kde nejsou, a každou svou odpověď prezentovat jako originální.

Vlastním centrem Ivanovova zájmu se stala především literatura a kultura 19. století. Naplno svou metodu rozvinul zejména v pracích zabývajících se pravostí Rukopisu královédvorského a Rukopisu zelenohorského, okolnostmi jejich vzniku, nalezení i bojů o ně. Podnítil přezkum obou literárních památek za využití nových kriminalistických metod a závěry z tohoto pátrání shrnul v knihách *Tajemství RKZ* (1969, na pokračování v *Literárních novinách* v roce 1967) a *Záhada Rukopisu královédvorského* (1970). Soustředil se přitom nejen na chemické analýzy rukopisů, ale navštívil a popsal také místa jejich nálezu, posoudil biografická data jejich objevitelů a (pravděpodobných) tvůrců a zrekapituloval historii polemik o jejich pravosti.

## ■ Další podoby literatury faktu

K autorům literatury faktu, kteří se věnovali literárněhistorické problematice, lze počítat i VLADIMÍRA KARBUSICKÉHO. Jeho knihu *Nejstarší pověsti české* (1966) do žánru vřazovalo kontroverzní téma a autorovy provokativní, odborným publikem velmi rozpačitě, respektive odmítavě přijímané závěry. Práce stávena na autorově znalosti dosavadní literatury o tématu a v návaznosti na jeho předchozí stati hledala k nejstarším českým příběhům paralely a zdroje v evropském písemnictví. Karbusický směřoval k scientistnímu typu literatury faktu. Svě výklady beletrizoval a estetizoval, nicméně autorské pásmo je v jeho knihách slabé, vypravěč čtenáře zpravuje o svých úvahách, postup svého badatelského pátrání mu však nenabízí a nevyužívá ani montážních postupů.

Stejně postupoval i olomoucký literární vědec, bohemista a slavista OLDŘICH KRÁLÍK v knize *Šest legend hledá autora* (1966). Literárněhistorickým rozbořením šesti svatováclavských a svatovojtěšských legend, jež vznikly těsně kolem roku 1000, se Králík přiklonil ke ztotožnění jejich autora Kristiána s Radimem, bratrem sv. Vojtěcha. Králíkova kniha znamenala posun v bádání o nejstarších literárních památkách týkajících se českého prostředí. Autor v ní čtenářskou náročnost problematiky úspěšně překonával důrazem na kulturněhistorický kontext i napínavostí líčení.

Již Ivanovův příklad vtáhl do literatury faktu také tematiku historickou, archeologickou a kulturněhistorickou, čerpající ze starších i novějších, českých i světových dějin, tedy tematiku, která se později, v sedmdesátých a osmdesátých letech, prosadila jako tendence rozhodující. Z ostatních autorů ji v šedesátých letech profilyovaly především dvě osobnosti: Josef Janáček, zaměřující se především na české a světové dějiny raného novověku, a Vojtěch Zamarovský, zabývající se dějinami a kulturním dědictvím antických civilizací.

Historik JOSEF JANÁČEK se věnoval literatuře faktu v úzké souvislosti se svým vědeckým bádáním. Centrem jeho odborného zájmu byly dějiny 16. století, jejich sociální, hospodářské a kulturní aspekty v českých zemích i v celoevropském kontextu. Důsledky, jež pro lidstvo měly zámořské objevy a myšlenkový odkaz renesance a humanismu, nastínil v pracích *Století zámořských objevů* (1959) a *Kolumbovo dědictví* (1962). Vedle obsáhlých kolektivních dějin Prahy, jež redigoval, vznikly stylisticky vyříbené práce na pomezí literatury faktu a vědecké popularizace, zalidňující pražské památky konkrétními příběhy, lidskými osudy a historickými událostmi (*Vyprávění o Staroměstské radnici*, 1961; *Vyprávění o Vyšehradu*, 1964). V syntéze *Malé dějiny Prahy* (1968) pak vylíčil historii pražské kotliny od pravěku až po současnost.

K archeologii v českých zemích obrátil pozornost prací *Pevnost v lužním lese* JOSEF POULÍK (1967). Charakterizoval v ní společnost a kulturu Velké Moravy a současně popsal poválečné archeologické výzkumy v Mikulčicích, jichž se osobně zúčastnil. Přiblížil metody archeologovy práce i způsoby interpretace

hmotných pramenů, jež nakonec vedly k vytvoření celistvého obrazu o životě ve vzdálené minulosti. Svou práci psal ich-formou a kombinoval v ní reportážní postupy s objektivizujícími výklady.

Z odborně školených historiků se v šedesátých letech literaturě faktu jedinou knihou přiblížil také FRANTIŠEK ŠMAHEL, specialista na dějiny husitského věku. V knize *Hranice pravdy* (1969) sledoval postoje Jana Husa v časovém rámci jeho výslechu a soudu na kostnickém koncilu. Šmahelovo líčení se svou expresivitou, psychologizací postav a popisy reálií klonilo k tvaru historického románu či novely, ale faktografická důslednost a zázemí v soudobé historické vědě je vřazovaly mezi kvalitní beletrizující práce literatury faktu.

Vedle těchto profesionálních historiků pojímal literaturu faktu česky i slovensky píšící VOJTĚCH ZAMAROVSKÝ spíše v duchu čtenářsky přístupné vědecké popularizace. Dbal na to, aby jeho tvrzení byla v souladu s nejnovějšími poznatky historické vědy i se soudobými nálezy a závěry archeologie. Podobně jako další autoři literatury faktu konfrontoval odbornou literaturu s autentickou osobní zkušeností – cestoval na místa, o kterých psal, navštěvoval archeologické expozice, vykopávky, muzea i galerie, konzultoval vše s odborníky. Tvarově lze jeho díla zařadit jako „historický cestopis“ (mj. *Za sedmi divy světa*, slovensky 1960; česky 1963), využíval však i postupů příběhu s tajemstvím (např. v knihách *Za tajemstvím říše Chetitů*, 1961; *Objevení Tróje*, 1962, *Na počátku byl Sumer*, 1966). Přebíral rovněž prvky biografické prózy: v knize *Objevení Tróje* popsal osudy archeologické expedice Heinricha Schliemanna, v knize *Za tajemstvím říše Chetitů* přiblížil práci orientalisty Bedřicha Hrozného, který vyluštil klínové písmo. Vedle výkladu dějin dávných civilizací paralelně sledoval historii jejich znovuobjevování – podrobně se věnoval rozvoji archeologie jako vědního oboru a současně líčil životní i profesní osudy jejich průkopníků.

V dobrodružném líčení archeologických nálezů a vědeckých objevů Zamarovský navazoval na práce německého spisovatele a žurnalisty C. W. Cerama, jehož na začátku šedesátých let uvedl do českého prostředí překladem knihy *Bohové, hroby a učenci*. O dějinách starověkého Říma Zamarovský synteticky pojednal v práci *Dějiny psané Římem* (1967), kulturu starověkých civilizací přiblížil dále i slovníkem *Bohové a hrdinové antických bájí* (1965), shrnujícím příběhy protagonistů antických mýtů, jež se staly výrazným inspiračním zdrojem evropské kultury, a zejména literatury.

Dějinám Apeninského poloostrova se dále věnovali JAN BURIAN a BOHUMILA MOUCHOVÁ. V knize *Záhadní Etruskové* (1966) se pokusili odpovědět na otázky etnického původu Etrusků, původu jejich jazyka a dosud nevyuštěného písma, charakteru etruské společnosti i jejího kulturního významu pro rozvoj antického Říma.

Velmi akcentovaným tematickým okruhem české literatury faktu se staly moderní dějiny, zvláště dějiny válečných konfliktů. Žánr literatury faktu se tu

rozvinul ve značně širší – od nefabulovaných striktně faktografických prací přes objektivizující výklady směřující k publicistice až po víceméně již beletristické útvary dobrodružné, respektive špionážní.

Zájem o dějiny druhé světové války a o jejich co možná objektivní (tedy i apolitický) výklad stoupal od počátku šedesátých let. Prvními čtenářsky přístupnými syntézami o průběhu druhé světové války v Evropě i jejích důsledcích se staly *Evropa ve stínu Hitlera* VLADISLAVA MOULISE (1963) a *Nacismus a Třetí říše* BOHUMILA ČERNÉHO a JAROSLAVA CÉSARA (1963). Československý protifašistický odboj připomínaly přehledové práce i obrazové publikace (např. TOMAN BROD – KAREL BARTOŠEK: *Pražské květnové povstání 1945*, 1961; Brodovy knihy *Odboj proti fašistické okupaci 1939–1945*, 1964, a *Druhá světová válka 1939–1945*, 1966). Historici se problematice druhé světové války a jejích kořenů věnovali v odborných pracích, v popularizujících textech i v literatuře faktu. Sklonek druhé světové války přiblížili Bohumil Černý a Jaroslav César v pracích *Akce Valkýra* (1966) a poněkud dobrodružněji v *Soumraku vlčího doupěte* z roku 1965 s důrazem na osobu Adolfa Hitlera. Na průběh druhé světové války v Itálii a politickou úlohu Mussoliniho se soustředil ROBERT KVAČEK s MILOSLAVEM SVOBODOU (*Konec diktátora*, 1968).

Dílcím problémům nastolení nacistického režimu a pronásledování antifašistů se věnovali ROMAN CÍLEK (např. *Výstřely ve vile Edelweiss*, 1966; *Vlkodlaky kryje stín*, 1968, spolu s JIŘÍM FABŠICEM) a VÁCLAV PAVEL BOROVÍČKA (*Vražda jasnovidce Hanussena*, 1968), kteří směřovali k beletristickému, dobrodružnému zpracování faktů. Borovička se, podobně jako RUDOLF STRÖBINGER (*Mata Hari*, 1968; kniha je spíše drobnou biografií využívající postupů dobrodružné prózy), později zaměřil na dějiny špionáže (*Tajemství špionáže*, slovensky 1967; česky 1969; *Mistři tajné služby*, 1969).

Odborné práce i literatura faktu obrátila pozornost k tabuizované účasti československých vojáků



Obálka Jaroslava Fišera, 1968

v bojích na západní frontě a na Středním východě. V reportážní knize *Tobrucké krysy* (1967) popsal Toman Brod účast československého praporu v bojích v severní Africe. Československým jednotkám na západě a zvláště úloze československých letců v bitvě o Anglii se týž autor věnoval společně s EDUARDEM ČEJKOU v práci *Na západní frontě* (1965). Otevřením druhé fronty se zabýval RUDOLF STRÖBINGER (*Pobřeží v plamenech*, 1966), který přísně faktografický výklad dynamizoval téměř deníkovým zaznamenáváním jednotlivých událostí.

Specifický tvůrčí typ, zabývající se tematikou druhé světové války, reprezentoval publicista DUŠAN HAMŠÍK, který se pohyboval na pomezí literatury faktu a historicko-sociologického eseje a využíval také postupů reportážních próz i dalších publicistických útvarů. Události kolem atentátu na Reinharda Heydricha (jež zpracoval i Miroslav Ivanov) analyzoval spolu s JIŘÍM PRAŽÁKEM v knize *Bomba pro Heydricha* (1963). Již v této práci se soustředil na sociální analýzu nacistického režimu a upouštěl od přežívajících představ o lidské abnormalitě nacistických vůdců. Tuto tezi propracoval také v knize *Génius průměrnosti* z roku 1967 věnované Adolfu Hitlerovi a v práci *Život a dílo Heinricha Himmlera*, která byla publikována nejprve v samizdatu (1974), oficiálně pak až po autorově smrti (1986, s tit. *Druhý muž třetí říše: Heinrich Himmler*). Osudy čelných mužů nacistického Německa Hamšík analyzoval na pozadí jejich rodinného a sociálního zázemí, což mu umožňovalo vnímat je jako produkty doby a společnosti, ve které průměrná „normalita“ přerůstá v představy o nadřazenosti německého národa a k hrůzám války a vyhlazovacích programů. K aktuálním událostem se Dušan Hamšík vyslovil reportážně-analytickou metodou v knize *Spisovatelé a moc* (1969). Na příkladu spisovatelské obce, a konkrétně IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů, pojmenoval příčiny krize socialismu a myšlenkové obrody společnosti, jež vyústila v demokratizační změny roku 1968.

K analýze politických událostí šedesátých let přistoupil i JINDŘICH VOLEK, sledující především proměnu politiky Spojených států (*Meze odvahy*, 1965; *Kritické dni J. F. Kennedyho*, 1968; *Kennedyové*, 1970).

Vedle formujícího se historického proudu se jako odborně i beletristicky silná osobnost prosadil profesionální etnograf MILOSLAV STINGL, zabývající se indiánskými kmeny a exotickými kulturami Oceánie. Publikoval jak práce odborné, tak i literaturu faktu a cestopisy. Jeho výchozím dílem náležejícím do oboru literatury faktu se stala kniha *Indiáni bez tomahavků* (1966), která je spíše čtenářsky přístupnou vědeckou popularizací atraktivního tématu. Stingl zde synteticky sleduje vývoj indiánské společnosti, respektive jednotlivých kultur a kmenů až po současnost. V knize *Indiáni na válečné stezce* (1969) pak vypráví třicet nejslavnějších příběhů o indiánských bojovnících a vojenských konfliktech mezi bílými osadníky a Indiány v Severní i Střední Americe v průběhu několika staletí. Kulturu Mayů přiblížil v knize *Za poklady mayských měst*



(1969). Cestopisu se blíží Stinglova výrazně beletrizovaná práce *Indiáni, černoši a vousáči* (1970), v níž autor popisuje svou cestu na Kubu, kubánskou kulturu a způsob života dávných i nynějších obyvatel tohoto ostrova.

Ačkoli se autorské zázemí rozšiřovalo, do konce šedesátých let se literatura faktu rozvíjela jen pozvolna. Tematicky se nicméně rozvrstvila a prokázala inklinaci české společnosti k historické, respektive kulturněhistorické problematice. K přírodním vědám začala obracet pozornost až v dalších desetiletích, kdy také tento žánr doznal prudšího rozmachu.

Jestliže se nejenom česká literatura faktu šedesátých let zaměřovala především na humanitní obory, nedostatek prací přírodovědných byl více než dostatečně nahrazován překlady (Jacques-Yves Cousteau, Auguste Piccard, G. B. Schaller aj.). K výjimkám patřila například popularizující práce ZDEŇKA MICHALCE *Co nevíte o přírodě* (1960), v níž autor ve spolupráci s odborníky osvětloval „záhady“ živé i neživé přírody. Na obdobné základní otázky o každodenním životě zvířat odpovídal zoolog ZDENĚK VESELOVSKÝ v knize *Praobyčejná zvířata* (1964). Jeho kniha *Výlet do třetihor* (1969) byla „zoologickým cestopisem“ po Austrálii a přes svůj cestopisný rámeček měla charakter čtenářsky přístupné vědecké popularizace.